Vətən müharibəsindən sonra dövlətimizin qarşısında duran yeni prioritetlərdən biri işğaldan azad edilmiş ərazilərimizin bərpasıdır. Ötən 5 ildə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun quruculuğu istiqamətində görülmüş işlərin miqyası həqiqətən əzəmətlidir.

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda bərpa edilən həm də milli irsimizdir

6 şəhər, 2 qəsəbə və 22 kənd

İndiyədək işğaldan azad edilmiş ərazilərdə 6 şəhər, 2 qəsəbə və 22 kənd olmaqla, ümumilikdə 30 yaşayış məntəqəsinə əhalinin köçürülməsi həyata keçirilib. Qarabağ və Şərqi Zəngəzura bu il noyabr ayının 1-dək 20879 nəfərdən ibarət 5256 ailənin qayıdışı təmin olunub. Buradakı bərpa-quruculuq işləri və digər peşə fəaliyyəti ilə bağlı müvəqqəti yaşayan şəxsləri və Qarabağ Universitetində təhsil alan tələbələri də nəzərə alsaq, hazırda işğaldan azad olunmuş ərazilərdə məskunlaşmış əhalinin ümumi sayı təxminən 62 min nəfər təşkil edir.

Qeyd edək ki, işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə bərpa və quruculuq işləri ilk olaraq yolların salınmasından, enerji ilə təminatdan başlayıb. Son 5 ildə burada həyata keçirilən nəqliyyat layihələri həm miqyasına, həm sayına görə bir daha Azərbaycan dövlətinin qüdrətini, əzmini nümayiş etdirir. Ötən 5 ildə Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun nəqliyyat infrastrukturu ilə bağlı 60 layihə üzrə 3501,6 kilometr uzunluğunda yolun tikintisi üzrə işlərə başlanılıb. Bu layihələrdən 16-sı tam, 1-i isə qismən başa çatıb.

Füzuli, Zəngilan və Laçında beynəlxalq hava limanlarının inşasını da xüsusi qeyd etməliyik. Dəmir yollarına gəldikdə, Bərdə-Ağdam, Horadiz-Ağbənd və Ağdam-Xankəndi dəmir yolu xətləri üzrə layihələndirmə və tikinti işləri aparılıb. Bərdə-Ağdam dəmir yolu xətti isə tam istifadəyə verilib.

Enerji ilə təminata gəldikdə, 14 elektrik yarımstansiyası inşa edilib, 1000 kilometrdən artıq yüksəkgərginlikli elektrik verilişi xətləri çəkilərək zəncirvari şəkildə 12 yeni yarımstansiya birləşdirilib. Bütün bunlar azad edilmiş ərazilərin enerji ehtiyaclarını tam təmin edir. Bundan əlavə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda 307 MVt gücündə 38 su-elektrik stansiyası inşa olunub. Azərbaycanın vahid enerji sisteminə inteqrasiya olunan bu SES-lərin inşası ölkəmizdə "yaşıl" və bərpaolunan enerjiyə keçidlə bağlı çağırışların uğurla reallaşdığını göstərir.

İşğaldan azad edilmiş ərazilərdə qaz təchizatı sahəsində 6 magistral xəttin çəkilməsi də önəmli hadisədir. İndiyədək 9 qazpaylayıcı stansiya və 1 qaztənzimləyici məntəqə inşa olunub, 8 şəhərə, 20 kənd və 1 qəsəbəyə qazın verilməsi təmin olunub.

Onu da qeyd edək ki, bütün bu işləri Azərbaycan dövləti öz gücü hesabına həyata keçirib. İndiyə qədər Prezident İlham Əliyev işğaldan azad olunmuş ərazilərdə 569 tədbirdə iştirak edib, ümumilikdə 177 müxtəlif təyinatlı layihənin təməlini qoyub, 167 obyektin və infrastruktur layihəsinin açılışını edib.

Separatizmi simvolizə edən binalar artıq yoxdur

Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda həyata keçirilən işlərin bir istiqaməti separatizmin izlərinin aradan qaldırılması, o cümlədən xalqımızın tarixi irsinin bərpası təşkil edir. Məlum olduğu kimi, ermənilər işğal illərində bu əraziləri erməniləşdirmək üçün abidələrimizə qarşı vandallıq həyata keçiriblər. Məqsədlərinə çata bilmədikləri üçün isə tarixi abidələrimizi dağıdıblar, milli irsimizi məhv etməyə çalışıblar. İşğalçılar bir sıra şəhər və rayonlarımızda qanunsuz şəkildə arxeoloji qazıntı işləri apararaq cinayətlər törədiblər. Lakin 30 ilə yaxın dövrdə işğalçılar bu əraziləri erməniləşdirə bilməyiblər. Xalqımıza aid tarixi və mədəniyyət nümunələrini isə talan edərək Ermənistana aparıblar.

Bu gün işğaldan azad edilmiş ərazilərimizdə həyata keçirilən bərpa prosesi çərçivəsində xalqımızın milli-tarixi irsi də yenidən dirçəlir. Tarixi abidələr, milli-mədəni nümunələr, məscidlər bərpa olunur, yenidən qurulur, əvvəlki vəziyyətinə qaytarılır.

Ermənilərin Qarabağda öz adlarına çıxarmağa çalışdıqları tarixi və dini abidələrin bir qismi alban irsinə aid nümunələrdir. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgəsində 200-ə yaxın alban məbədi, monastrı, alban xristian kilsəsi ilə bağlı tarixi yerlər mövcuddur. 30 il ərzində erməni işğalçıları tərəfindən bu irsin bir qismi dağıdılıb, bir qismi ermənilərə sərf edən formada dəyişdirilib. Alban irsinin bölgənin tarixi baxımından əhəmiyyətini dərk edən ermənilər istər işğal illərində, istərsə də ondan əvvəl onu özlərinə bağlamaq və Azərbaycan torpaqlarına iddialarını bu amillə gücləndirmək üçün xeyli saxtakarlıqlar ediblər.

Azərbaycanın zəfəri Alban irsini də xilas etdi. Bu gün Qarabağ və Şərqi Zəngəzurda həyata keçirilən quruculuq işlərinin bir istiqamətini də ermənilərin dağıtdığı tarixi və dini abidələrin bərpası təşkil edir. Bu sırada saxtalaşdırılan alban irsinə aid nümunələrin də tarixi simaları özlərinə qaytarılır.

İşğal illərində separatçılar tərəfindən Xankəndi şəhərində qanunsuz tikintilər həyata keçirilmişdi. O cümlədən separatizmi simvolizə edən binalar inşa olunmuşdu. Bunlardan biri separatçı rejimini "parlament" binası idi. Bu bina torpaqlarımızın işğal olunmasının və dinc azərbaycanlı əhaliyə qarşı soyqırımı planlarının rəvac verildiyi terror yuvası olub. Bundan başqa Xankəndidə terrorçu "Yerkrapa" təşkilatının da binası mövcud idi. Xankəndinin tarixi simasının bərpası istiqamətində aparılan işlər çərçivəsində adıçəkilən hər iki bina sökülüb. Beləliklə, Qarabağda erməni separatizminin simvollarını daşıyan bütün tikililər aradan qaldırılıb. Separatçılar Şuşada da "parlament binası" inşa etməyə başlamışdılar. Lakin Vətən müharibəsində Azərbaycan Ordusu həmin binanı içəridəki işğalçılarla birlikdə məhv etdi.

Torpağın qədrini onun əsl sahibləri bilər. Bu baxımdan, Azərbaycan dövlətinin işğaldan azad edilmiş ərazilərdə həyata keçirdiyi bərpa və quruculuq işləri bu torpaqlarının əsl sahibinin məhz xalqımız olduğunu göstərir. Beləliklə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzur sürətlə bərpa olunur, əzəli Azərbaycan ərazisi kimi şöhrətini özünə qaytarır.

Rəşad CƏFƏRLİ,
"Azərbaycan"

Azərbaycan. - 2025.-28 noyabr (№252).- S.7.